

اعتكاف

آداب و شرایط آن

تألیف: شیخ محمد علی خالدي
(سلطان العلماء)

کفیه

www.aqeedeh.net

این کتاب از کتابخانه عقیده دریافت شده است

www.aqeedeh.com

﴿فَبَشِّرْ عِبَادَ الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ﴾
«پس به آن بندگانم مژده ده، کسانی که سخنان مرا می شنوند، آنگاه از بهترینش پیروی می کنند.»

کتابخانه عقیده

بزرگترین کتابخانه الکترونیکی فارسی

«فهرست»

۵	اعتكاف
۱۵	ماه رمضان و اعتكاف
۲۵	هدف از اعتكاف
۲۷	فواید اعتكاف
۲۹	سنت اعتكاف را احیا كنیم

اعتکاف

اعتکاف در لغت به معنای ماندن است و در شرع عبارت از ماندنی خاص است که شخص با نیت عبادت در مسجد، مدتی را سپری می‌کند.

اعتکاف جز در مسجد صحیح نیست. دلیل آن آیه (۱۸۷) سوره بقره است که خداوند عزوجل می‌فرماید:

﴿وَلَا تُبَاشِرُوهُنَّ وَأَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسْجِدِ﴾

«با زنانتان مباشرت نکنید در حالی که شما مردان در مسجدها اعتکاف‌کنندگانید».

هدف آیه از ذکر مسجد به عنوان یکی از شرایط و ارکان اعتکاف است. البته روشن است که غیر معتکفین هم نمی‌توانند در مسجد با زنان خود مباشرت داشته باشند. اصل در ثبوت اعتکاف احادیث فراوانی است که از پیامبر ﷺ نقل شده‌اند. امام بخاری و مسلم از عایشه رضی الله عنها روایت می‌کنند:

«انه ﷺ اِعْتَكَفَ الْعَشْرَ الْأَوْسَطَ مِنْ رَمَضَانَ ثُمَّ اِعْتَكَفَ الْعَشْرَ الْأَوَّخِرَ وَلَا زَمَهُ حَتَّى تَوَفَّاهُ اللَّهُ تَعَالَى».

«امام بخاری و مسلم از عایشه رضی الله عنها روایت می‌کنند که رسول الله ﷺ ده روز میانه‌ی ماه رمضان را (از یازدهم تا بیستم در مسجد) به اعتکاف نشست بعد از آن ده روز آخر رمضان را به اعتکاف نشست؛ و اعتکاف نشستن دهه آخر رمضان را ادامه داد تا این که سرانجام رحلت فرمودند».

در مورد سنت بودن اعتکاف اجماع وجود دارد. ده روز آخر رمضان را به اعتکاف نشستن برای یافتن لیلۃ القدر، سنت موکده است.

ارکان اعتکاف عبارتند از:

۱- ماندن در مسجد ۲- نیت اعتکاف ۳- شخصی که به اعتکاف می‌نشیند ۴- مسجدی که در آن به اعتکاف می‌نشینند.

۱- **ماندن در مسجد:** اعتکاف فقط باید در مسجد انجام گیرد. بعضی از عبادت‌ها هستند که به مسجد اختصاص دارند و باید در مسجد انجام گیرند؛ مانند: طواف، تحیت مسجد و اعتکاف. اعتکاف در هر قسمتی از مسجد درست است؛ حتی در زمینی که به عنوان مسجد خریداری یا وقف شده باشد؛ به شرط این که سکو یا دیواری در آن زمین ایجاد شده باشد که حکم مسجد ناتمام را داشته باشد، باز هم اعتکاف درست است.

اعتکاف برای زنان نیز در مساجد صحیح است. دلیل آن حدیثی است که از ام المؤمنین عایشه رضی الله عنها در صحیحین

وارد شده است که: ازواج مطهرات در مساجد اعتکاف می نمودند. هیچ زنی نمی تواند در خانه اعتکاف نماید؛ زیرا همان طوری که قبلاً گفتیم اعتکاف به مسجد اختصاص دارد. اعتکاف زمان خاصی ندارد و می تواند چند ساعت، چندروز یا مدت بیشتری باشد.

۲- **نیت:** ما برای انجام هر کدام از عبادات نیاز به نیت داریم. در اعتکاف نیز باید برای مدتی که به اعتکاف می نشینیم قصد و نیت آن را داشته باشیم. اصل ثبوت این حکم حدیث صحیح «انما الأعمال بالنیات»^(۱) می باشد که در صحیحین (بخاری و مسلم) وارد شده است که هر عملی از انسان به نیت آن عمل برمی گردد.

۳- **شخصی که به اعتکاف می نشیند:** در اعتکاف شخص باید مدّت زمانی را که نیت نموده در مسجد بنشیند مشخص کند. خروج او از مسجد بدون دلیل شرعی سبب خارج شدن از اعتکاف خواهد بود.

۴- **مسجدی که در آن به اعتکاف می نشیند:** اعتکاف همان طوری که گفتیم خاص مسجد است و باید مسجدی باشد تا در آن شخص اعتکاف نماید. رسول الله ﷺ نیز در مسجد اعتکاف نموده اند. اعتکاف در مسجد الحرام بزرگ تر و ارزشمندتر از هر مسجد

۱- به راستی که کارها به نیتها بستگی دارند.

دیگری است. دلیل آن حدیثی است که از رسول الله ﷺ نقل شده که فرمود:

«صَلَاةٌ فِي مَسْجِدِي هَذَا أَفْضَلُ مِنْ أَلْفِ صَلَاةٍ فِيْمَا سِوَاهُ إِلَّا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ وَ صَلَاةٌ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ أَفْضَلُ مِنْ مِائَةِ صَلَاةٍ فِي مَسْجِدِي».

«گزاردن یک نماز در این مسجد (مسجد نبوی) بهتر از هزار نماز در غیر آن است، مگر مسجدالحرام و یک نماز در مسجدالحرام بهتر از صد نماز در مسجد من (مسجد نبوی) است».

مسجد الحرام عبارت است از مسجدی که بیت الله حرام در آن قرار دارد و محوطه‌ی آن جهت طواف مورد استفاده قرار می‌گیرد. به این جهت به آن مسجدالحرام می‌گویند که در آن جنگ، شکار و غیره حرام است.

اعتکاف مانند طواف و تحیّت مسجد اختصاص به مسجد دارد. برای این که رسول الله ﷺ در مسجد به اعتکاف نشسته‌اند. اعتکاف در مسجد جامع (محل برگزاری نماز جمعه) بهتر است زیرا اولاً اعتکاف‌کننده مجبور نخواهد بود به خاطر نماز جمعه از مسجد خارج شود. ثانیاً در مسجد جامع به خاطر کثرت نمازگزاران و جماعت بیشتر مسلمانان، عبادت باشکوه‌تر و دعا به قبولیت نزدیک‌تر خواهد بود.

جایگاه اعتکاف در اسلام و ادیان دیگر

اعتکاف از سلسله عباداتی است که مختص دین مبین اسلام نبوده بلکه در شریعت‌ها و ادیان ماقبل اسلام نیز جایگاه خاصی داشته است.

اعتکاف از جمله عبادت‌های ادیان دیرینه است. چنانکه خدای متعال می‌فرماید:

﴿وَعَهْدُنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ أَنْ طَهَّرَا بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْعَاكِفِينَ ...﴾

«و ما سفارش دادیم ابراهیم و اسماعیل را و از آنها پیمان گرفتیم که خانه‌ام را

برای طواف‌کنندگان و اعتکاف‌دارندگان پاک کنید». (سوره‌ی بقره، آیه‌ی ۱۲۵)

انگیزه و حکمت اصلی اعتکاف در دهه آخر ماه مبارک رمضان وداع رمضان با عبادات بیشتر و رسیدن به فضیلت لیلۃ‌القدر و در نتیجه رسیدن به خشنودی و رحمت خداوند متعال و نجات یافتن از آتش جهنم است. اعتکاف در دهه‌ی آخر ماه مبارک رمضان برتر و بهتر از هر وقتی دیگر است؛ هر چند مسئله‌ی اعتکاف سنت‌های روزه ذکر شده، اما به خاطر حکمت و فضیلت آن در دهه‌ی اخیر ماه مبارک رمضان ذکر می‌شود. اعتکاف در ماه رمضان و دیگر ماه‌ها نیز سنت مؤکده است.

شرایط اعتکاف

۱- اسلام ۲- عقل ۳- طهارت

۱- اسلام: اعتکاف شخص غیر مسلمان و یا کافر صحیح نیست؛ زیرا نیت آنها درست نمی‌باشد؛ لازمه‌ی اعتکاف ورود به اسلام و تسلیم شدن در بارگاه رب‌العالمین است.

۲- عقل: اعتکاف اشخاصی که سلامتی عقلانی کامل نداشته باشند، نیز جایز نیست. مثل فرد دیوانه و مست. چون چنین اشخاصی دارای سلامتی عقلی نیستند و نمی‌توانند برای اعتکاف و دیگر عبادات نیت کنند.

۳- پاکی و طهارت: یعنی از جنابت، حیض و نفاس. یعنی شخصی که جنب شده باشد ماندن او در مسجد صحیح نیست و باید بلافاصله مسجد را ترک کند. همچنین اعتکاف زنانی که در حال حیض و نفاس باشند و همچنین کسانی که به سبب چکه‌ی ادرار و خون حیض و خون رحم مسجد را کثیف و آلوده می‌کنند، اعتکافشان صحیح نیست. طهارت و پاکی یکی از شرایط اعتکاف است.

مبطلات اعتکاف

۱- نزدیکی و مقاربت با زن، وقتی که نزدیکی به عمد و به

اختیار و علم داشتن از حرام بودن آن در حال اعتکاف و به انزال رسیدن به سبب دست زدن به آنچه وضو را می‌شکند باشد. برای این که اعتکاف نوعی عبادت و ترک شهوت است، و با شهوت‌رانی منافات دارد.

۲- اعتکاف عبادت است. اگر کسی مست باشد اعتکاف او باطل است؛ چون مستی با عبادت در منافات است.

۳- اعتکاف با بیرون رفتن شخص از مسجد بدون عذر باطل می‌گردد.

۴- اعتکاف شخص با بیرون بردن او از مسجد برای کیفر دادن باطل می‌گردد.

۵- اعتکاف با مرتد شدن و کلمه‌ی کفر را بر زبان آوردن و آمدن حیض و یا نفاس زنی که به اعتکاف نشسته و مدتی برای اعتکاف مشخص نموده است، باطل می‌شود.

۶- اگر کسی به سبب ارتکاب مورد خلافی از هوش رفت و یا خدای نکرده از دین برگشت، اعتکاف او باطل است.

۷- دیوانه شدن در زمان اعتکاف، اعتکاف را باطل می‌نماید.

دلایل جواز خروج معتکف از مسجد:

۱- برای خوردن خوراک، اگر چه خوردن در مسجد ممکن

باشد.

- ۲- برای آشامیدن آب اگر آشامیدن در مسجد فراهم نباشد.
- ۳- برای قضای حاجت و دستشویی رفتن به خانه زیرا فرد مکلف نیست که قضای حاجت را حتماً در مستراح مسجد انجام دهد، بلکه می‌تواند برای قضای حاجت به خانه‌ی خود برود..
- ۴- در صورتی که مؤذن باشد می‌تواند برای اذان گفتن در مناره‌ای که بیرون از مسجد و نزدیک به مسجد است، به آنجا برود.
- ۵- بیرون رفتن به سبب حدث اکبر (جنابت و حیض و نفاس)، به خاطر این که ماندن او در مسجد حرام است.
- ۶- بیرون رفتن از مسجد به سبب بیهوشی و بیماری، در صورتی که ماندنش با آن بیماری در مسجد برایش دشوار باشد.
- ۷- بیرون رفتن از مسجد به سبب دیوانگی.
- ۸- بیرون رفتن زن معتکفه به سبب وفات شوهرش و واجب شدن عده بر او.
- ۹- بیرون رفتن از مسجد برای استفراغ.
- ۱۰- بیرون رفتن از مسجد به سبب شخص زورمندی که او را از مسجد بیرون می‌کند. شخص نیز بی‌مناک باشد که اگر بیرون نرود او را می‌زند.
- ۱۱- بیرون رفتن از مسجد به سبب ترس از فروریختن و منهدم

شدنِ مسجد.

۱۲- بیرون رفتن از مسجد برای رفتن به نماز جمعه (لیکن بیرون رفتنش برای نماز جمعه اعتکاف او را باطل می‌کند؛ برای این که می‌توانست در مسجد جامع به اعتکاف بنشیند).

۱۳- بیرون رفتن از مسجد برای دفن میت، زمانی که کسی برای دفن میت نباشد.

۱۴- بیرون رفتن از مسجد برای شهادتی که فرض عین است و کسی دیگر نمی‌تواند آن شهادت را بدهد. در این حال تابع اعتکاف او هم باطل نمی‌شود.

۱۵- بیرون رفتن از مسجد برای دفاع از شهر در صورتی که از نرفتن وی ترس آن می‌رود که شهر به دست دشمن بیفتد.

۱۶- بیرون رفتن از مسجد برای غسل جنابت، شستشوی میت، نماز خواندن بر میت و دفن میت، وقتی که دیگری نباشد.

۱۷- در اعتکاف بیرون آمدن برای عیادت مریض سنت است. عیادت مریض و ادامه دادن اعتکاف از حیث ثواب یکسان هستند. لیکن اگر بیمار از خویشاوندان یا دوستان نزدیک یا کسانی باشد که دارای حق بخصوصی هستند، مانند استاد، همسایه و ... عیادت بیمار ثوابش بیشتر از اعتکاف است.

وقتی که برای یکی از این کارها از مسجد بیرون رفت، باید

همین که کار انجام شد به مسجد برگردد و اعتکاف خود را کامل کند، اگر مدت اعتکاف را معین ننموده است. هر بار که به مسجد برای ادای فرضی با جماعت می‌رود، همین که پایش را در مسجد گذاشت، نیت اعتکاف نماید، ثواب آن را می‌یابد.

ماه رمضان و اعتكاف

خداوند بزرگ می فرماید:

﴿شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَ بَيِّنَاتٍ مِّنَ

الهُدَىٰ وَالْفُرْقَانِ فَمَن شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ﴾ (سوره بقره، آیه ۱۸۵)

«ماه مبارک رمضان که قرآن (کلام الله) در آن نازل شده برای راهنمایی

مردم و نشانه‌های آشکار از راه راست و جدایی حق از باطل؛ کسی که این ماه را دریابد باید روزه‌اش بگیرد».

این ماه از لحاظ شأن و فضیلت، ماه بسیار عظیمی است؛ چون شب لیلۃ القدر، شب نزول قرآن در آن قرار دارد. پس کسی که این ماه را دریابد و به عبادت مشغول شود مسلماً او رستگار و سعادتمند شده و خشنودی و رضای الله رب العزة را به دست آورده است.

عن عبدالله بن عمر رضی الله عنهما قَالَ:

«قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بَنِي الْإِسْلَامِ عَلَىٰ خَمْسٍ: شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ

أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ وَ إِقَامِ الصَّلَاةِ وَ إِيتَاءِ الزَّكَاةِ وَ الْحَجِّ وَ صَوْمِ رَمَضَانَ.

(روایت بخاری و مسلم)

«از عبدالله بن عمر رضی الله عنه روایت است که رسول الله ﷺ فرمود: اسلام بر پنج رکن بنا شده است: گواهی دادن به این که معبودی به حق جز خدای یکتا نیست و گواهی دادن به این که حضرت محمد پیغمبر بر حق خداست، برپا داشتن نماز، دادن زکات، روزه‌داری ماه رمضان و حج بیت‌الله الحرام». روزه‌داری عبارت است از ترک مُفطرات از طلوع فجر تا غروب آفتاب با نیت روزه. روزه‌ی ماه مبارک رمضان بر هر شخص بالغ، عاقل و مسلمان فرض عین است. روزه در سال دوم هجری یعنی در دومین سالی که رسول الله به مدینه هجرت فرمود با نزول این آیه کریمه فرض شد:

﴿كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾

(آیه‌ی ۱۸۳، سوره‌ی بقره)

«ای کسانی که ایمان آورده‌اید بر شما روزه فرض شده آنگونه که بر امتهای قبل از شما فرض شده بود. باشد که شما از پرهیزکاران باشید.» فرض گردیدن ماه رمضان به یکی از دو صورت ثابت می‌گردد. یک نفر عادل گواهی دهد که ماه یک شبیه‌ی رمضان را دیده است. دوم کامل شدن سی شب شعبان. ماه شوال نیز به همین دوراه ثابت می‌گردد. با گواهی دادن دو آدم عادل که ماه یک شبیه‌ی شوال را دیده‌اند و یا کامل شدن سی روز رمضان. گواهی دادن باید از طریق تحقیق کامل باشد. روزی حضرت رسول الله رو به یکی از یاران

فرمود:

«تَرَى الشَّمْسَ؟ عَلَي مِثْلَهَا فَاشْهَد»

«آیا آفتاب را می‌بینی؟ بر چیزهایی مانند این گواهی بده.»

یعنی هنگامی گواهی بده که مورد گواهی مانند آفتاب برایت روشن باشد. گواهی به دیدن ماه باید از روی کمال تحقیق باشد؛ زیرا روزه و افطار هر دو امر دینی هستند که بی احتیاطی در هیچ کدام روا نیست.

وقتی که رؤیتِ ماه یک شبه در محلی به ثبوت رسید، تا بیست و چهار فرسخ حکم ثبوت ماه جاری خواهد بود. شرط‌های واجب شدنِ روزه عبارتند از مسلمانان، بلوغ عقل، پاک‌ی از حیض و نفاس، توانایی بر روزه و سلامتی، مقیم بودن در محل. نیت روزه باید در شب انجام گیرد. بهترین موقع نیت غروب آفتاب است. وقتی که روزه‌دار بعد از غروب افطار نمود می‌گوید:

«اللهم لك صمت و علی رزقك أفطرت و بك آمنتُ و لك اسلمت،
لفرض صوم غدٍ نويت. ذهب الظمأ و ابتَلَّتِ العروق و ثبت الاجرُ ان شاء
اللهُ تعالی»

خدایا! برای تو روزه گرفتم، برای تو افطار نمودم، به تو ایمان آوردم و خود را تسلیم تو نمودم. روزه‌ی فرض فردا را قصد نمودم، تشنگی رفع شد، روده‌ها سیراب گشت و ثواب روزه‌داری ثابت شد،

به خواست خدای تعالی.

در صورت وجود عذر، می‌توان روزه را خورد. این عذرها عبارتند از: بیماری؛ شخصی که از روزه‌داری زیان می‌بیند می‌تواند افطار نماید. وقتی که بهبود یافت قضا بگیرد. هرگاه شخص بیمار بداند که روزه‌داری برای او ضرر دارد، یا این که دکتر به وی بگوید در حال بیماری روزه نگیرد، در این حال روزه برای او روا نیست؛ بیماری که امید بهبودی او نباشد و همچنین کسی که مرد و روزه در گردن اوست، به جای هر یک روز یک مد یعنی هفتصد و پنجاه گرم گندم به فقرا بدهد. دوم: شخص مسافری که سفر او شانزده فرسخ طول داشته حق افطار دارد. زنی که در حال حیض و نفاس است، روزه‌ی او صحیح نیست؛ وقتی که پاک شد باید قضا بگیرد. زن حامله و زن شیرده هرگاه از روزه‌داری ترس زیان بر فرزند خود را داشته باشند حق افطار دارند. البته قضا بر آنها لازم است. در مقابل هر روزی که افطار کردند، یک من یعنی چهار و نیم کیلو گندم یا برنج به نیازمندان بدهند. پیرمردان و پیرزنان افتاده اگر از روزه عاجز باشند حق افطار دارند. باید به جای هر یک روز یک مد یعنی هفتصد و پنجاه گرم گندم و یا برنج به بینوایان بدهند.

مبطلات روزه:

۱- هر چیزی که به شکم آدمی برسد و از مجرای طبیعی باشد خواه از راه دهان و یا بینی و یا گوش و یا از راه پایین همه روزه را باطل می‌کند.

۲- خوردن از هر نوع که باشد روزه را باطل می‌کند. سوزن و آمپول روزه را باطل نمی‌کند؛ اما اگر میسر بود بهتر است سوزن زدن در شب باشد.

۳- زیاده‌روی در مضمضه و استنشاق یعنی زیاد در دهان و بینی آب کردن، البته اگر به معده برسد روزه باطل می‌شود.

۴- استفراغ عمدی روزه را باطل می‌کند؛ استفراغ بدون اختیار روزه را باطل نمی‌کند؛ مشروط بر این که دهان را بشوید. کسی که در روزه‌ی رمضان به فراموشی آب یا خوراکی بخورد روزه‌اش باطل نمی‌شود.

قال رسول الله ﷺ: «مَنْ نَسِيَ الصَّوْمَ فَأَكَلَ أَوْ شَرِبَ فَإِنَّمَا أَطْعَمَهُ اللَّهُ وَسَقَاهُ»

«کسی که فراموش کرد روزه می‌باشد، خوراکی یا نوشیدنی را خورد، پس همانا خداوند خوراک و یا نوشیدنی را به او داده است. (با این خوردنی و نوشیدنی روزه‌ی این شخص باطل نمی‌باشد).»

مقاربت با همسر و انزال روزه را باطل می‌کند. اگر کسی به علتی روزه‌اش باطل شود خودداری از خوراک و آب در بقیه آن روز با هدف تعظیم رمضان بر او واجب است. کسی که روزه‌ی رمضان بر گردن او است قبل از این که رمضان دیگر بیاید باید روزه‌اش را جبران کند. اگر روزه نگرفت تا اینکه رمضان دیگر آمد با قضا گرفتن باید هر یک روز یک مد یعنی هفتصد و پنجاه گرم گندم یا برنج هم به نیازمندان بدهد. کسی که با مقاربت روزه‌ی رمضان را باطل کرده، گذشته از قضاء، کفاره هم بر او لازم است (آزاد کردن برده، اگر نباشد دو ماه پی‌درپی روزه گرفتن و اگر نتواند به شصت فقیر و به هر فقیر یک مد یعنی هفتصد و پنجاه گرم گندم یا برنج بدهد) در حال روزه چشیدن خوراک مکروه است، مگر در صورت نیاز مانند طباخ که می‌تواند بچشد و دهان را بشوید. بوسه گرفتن هم مکروه است و اگر موجب تحریک شود حرام است. سرمه زدن به چشم و یا قطره در چشم ریختن و استعمال بوی خوش مکروه است، مگر برای نماز جمعه. اما روزه کامل که باید چنین باشد: خوردن سحری که مایه برکت است. تأخیر سحری که از زمان فارغ شدن از سحری تا اذان فقط ربع ساعت فاصله باشد؛ شتاب کردن در افطار یعنی همین که آفتاب غروب کرد بلافاصله افطار کند. رسول الله ﷺ فرمود:

«لَا يَزَالُ النَّاسُ بِحَيْرٍ مَا عَجَلُوا الْفِطْرَ وَأَخْرَوْا السَّحُورَ»

«مردم پیوسته در خیرند مادامی که به شتاب افطار کنند و به تأخیر سحری نمایند».

غسل قبل از اذان صبح مستحب است؛ تاروزه‌دار در همه حال طهارت داشته باشد. غنیمت شمردن رمضان و صرف وقت در تلاوت قرآن و صلوات و اعمال خیر و نگهداشتن زبان از دروغ، غیبت، خبر چینی، فحش و گفتار دروغ از کارهای مفید این ماه است. زیرا رسول الله ﷺ می‌فرماید:

«مَنْ لَمْ يَدَعِ قَوْلَ الزُّورِ وَالْعَمَلَ بِهِ فَلَيْسَ لِلَّهِ حَاجَةٌ فِي أَنْ يَدَعَ طَعَامَهُ وَ شَرَابَهُ»

«کسی که حرف دروغ و عمل به مقتضای آن را در رمضان ترک نکند، خداوند حاجتی به ترک خوراک و آب او ندارد».

روزه‌دار باید بردبار و شکبیا باشد. نه این که بر سر کوچک‌ترین چیزی خشم بگیرد و ناراحت شود. نتیجه‌ی روزه گرفتن، باید ترس از خدا، شکر او و تقوا و پرهیزکاری باشد؛ زیرا خداوند متعال می‌فرماید:

﴿لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾

«تا شما از روزه گرفتن به تقوا برسید»

تقوا باید بعد از رمضان هم در همه سال همراه باشد؛ نه این که در ماه رمضان فقط دهان آدمی روزه باشد، بلکه باید چشم و گوش و

زبان همه از نادرستی دور باشند. مهم‌ترین که خوراک روزه‌دار حلال باشد. در ماه رمضان باید خویشاوندان، یتیمان و مستمندان را به یاد آورد. در این ماه نسبت به بستگان بخشنده و سخاوتمند باشد. سحرگاه نیز نباید عبادات را فراموش کند. موقع داخل شدن به مسجد اعتکاف نماید. مهم‌ترین که در ماه مبارک رمضان از ادای نماز با جماعت در هر پنج وقت غفلت نرزد. رسول الله ﷺ ده شب آخر رمضان را به عبادت می‌گذراند. بستگان را به طاعات وامی‌دشت. در مسجد به اعتکاف می‌نشست و می‌فرمود:

«تَحَرَّوْا لَيْلَةَ الْقَدْرِ فِي الْعَشْرِ الْأَوَاخِرِ مِنْ رَمَضَانَ»

«برای یافتن فضیلت شب قدر در دهه آخر ماه مبارک رمضان بکوشید.»

شب قدر در دهه آخر ماه رمضان احتمال دارد شب هفدهم از دهه دوم و شب‌های فرد بیست و یکم، بیست و سوم، بیست و پنجم، بیست و هفتم و بیست و نهم به احتمال قوی شب قدر است. امام محمد بن ادریس شافعی بر این است که شب قدر، بیست و یکم و یا بیست و سوم است. کسانی که در همه‌ی ماه رمضان نماز مغرب و عشاء و صبح را با جماعت خوانده‌اند فضیلت لیلۃ القدر را دارند. چه خوب و چه زیباست که مسلمانان این شب‌ها را در حال اعتکاف در مساجد بگذرانند و از فضایل و خیرات این شبها استفاده نمایند.

خدایا به ما توفیق ده که در گفتار و کردار رضای تو را بجوییم، تا

اعمال ما به حلیه اخلاص آراسته گردد و فرجام ما، حسن عاقبت و مقبولیت درگاهت باشد. پرورداگارا در این ماه مبارک همه‌ی ما اعم از اولی‌الأمر، بزرگان دین و عموم مسلمانان را نیک‌بخت و موفق بگردان. سعادت‌مند کسی است که رضایت خدا را به دست آورد. بردبار نیز کسی است که بتواند محبوب درگاه تو گردد.

این سعادت به زور بازو نیست

تا نبخشد خدای بخشنده

حال دریافتیم که این ماه چه ماه بافضیلتی است؛ پس سعی نماییم در این ماه خود را از تعلقات و وابستگی‌های مادی جدا کنیم و به عبادت و اعتکاف در بیت‌الله بپردازیم و بدین‌سان خود را به ارزش‌های معنوی آراسته سازیم.

هدف از اعتکاف

هدف از اعتکاف دل را پاک کردن از تعلقات دنیا و تفکرات آن و مشغول شدن به عبادت پروردگار است. ابن قیم جوزی رحمته الله می‌فرماید: هدف از اعتکاف و روح آن دل را به ذات پروردگار وابسته کردن است. بدین صورت که از همه جوانب منقطع و با او مجتمع شود. در عوض همه مشغولیت‌ها، با همان ذات پاک مشغول شود؛ از غیر او ببرد و چنان به او مشغول شود که به جای همه خیالات و تفکرات، ذکر پاک و محبت او در دلش جای گیرد. حتی که به جای انس با مخلوق، با الله رب العزة انس پیدا کند. چون این انس برای وحشت قبر به کار می‌آید که آن روز به جز ذات پاک الله هیچ مونس و تسلی‌دهنده‌ای نیست. اگر دل با او مأنوس شده باشد، پس با چه لذتی وقت خواهد گذشت.

اعتکاف اگر با اخلاص باشد از بسیاری از اعمال، فضیلت و ارزش بالاتری خواهد داشت. محاسن آن از حد بشمار است. اعتکاف دل از دنیا و ما فیها خارج شدن و نفس را به خدا سپردن

است. در حال اعتکاف خواب و بیداری انسان هر دو دارای ثواب و ارزش هستند و عبادت محسوب می‌شوند و انسان را به پروردگارش نزدیک می‌سازند. در حدیث صحیح وارد شده که پروردگار رب‌العزة می‌فرماید: «هر کس یک وجب به من نزدیک شود من به اندازه‌ی یک دست به او نزدیک می‌شوم، هر کس به اندازه‌ی یک دست به من نزدیک شود من دو برابر به او نزدیک می‌شوم و هر کس آهسته به سوی من آید من دوان‌دوان به سوی او می‌آیم، حال بیایم در نظر بگیریم که به سوی خدا آمدن و میهمان پروردگار رب‌العزة بودن چقدر عزت و افتخار به همراه دارد. همچنین برای قدردانی از شب قدر و یافتن آن بهترین راه اعتکاف است؛ همان‌طوری که رسول‌الله ﷺ اعتکاف می‌نمودند.

فواید اعتکاف

اعتکاف دارای دو فایده است:

- ۱- انسان را از گناهان محافظت می‌کند. همان‌طوری که می‌دانیم امروزه هر جایی که می‌رویم جز غیبت، سخن‌چینی و اعمال بیهوده، چیز دیگری نمی‌بینیم؛ حال چه خوب است که انسان ساعاتی، خود را از این شغل‌ها فارغ کند و از این گناهان دور شود. اعتکاف خودبه‌خود ما را از این گناهان محافظت می‌نماید.
- ۲- توفیق به جای آوردن بسیاری از عبادات و انجام سنت‌ها نصیب او می‌گردد.

سنت اعتکاف را احیاء کنیم

اعتکاف از سنت‌های مؤکده است. رسول‌الله ﷺ در مواقع مختلف به اعتکاف می‌نشستند. بیشترین اعتکاف پیامبر در دهه‌ی آخر ماه مبارک رمضان بود. مسلمانان اعم از صحابه، تابعین و بزرگان دین همه بر سنت بودن آن و عمل به آن متفق‌القول هستند. اگر بخواهیم اعتکاف را در این دوره بررسی کنیم و فلسفه و حکمت آن را بیان نماییم می‌بینیم که اعتکاف از جمله عباداتی است که مسلمانان به خصوص در این دوره نیاز شدید به احیای آن دارند. از روزی که مسلمانان سنت‌های رسول‌الله را یکی پس از دیگری کنار گذاشته و از قرآن و سنت و مسجد دور شده‌اند نتیجه آن شده که می‌بینیم دشمنان اسلام بر جامعه‌ی اسلامی تسلط پیدا کرده و مسلمانان را به زیر سلطه و قیادت خودشان درآورده‌اند و بیت‌المال مسلمین را به یغما برده‌اند و می‌برند؛ مسلمانان، جز شکلی از مسلمانی چیز دیگری ندارند. با این وجود راه نجاتی جز اسلام ندارند و نخواهند داشت. ترفندها و مکرهای دشمنان اسلام و تبلیغات آنان

ما را از راه رسول خدا و راه قرآن دور نموده و ما را با آن بیگانه ساخته است. روزی که ما مسلمانان مساجد را ترک گفتیم و قرآن را در تاقچه‌ها قرار دادیم و دکور خانه‌ها کردیم، عزت دیروز خود و نیاکان خود را فراموش نمودیم و خواری کفار را از یاد بردیم و خود را در برابر کفار ذلیل و خوار ساختیم و آنان را در برابر خود بزرگ و عزت‌مند دیدیم. علت این بود که ما از دین و اسلام فاصله گرفتیم، مسلمان‌نما شدیم و به دنبال خواهش‌های نفسانی خود حرکت کردیم. مساجد را که پایگاه و سنگر اسلام بود و بزرگترین حرکت اسلامی از آنجا شروع گشت و سپس سراسر جهان را فراگرفت و دو بامپراطوری بزرگ فارس و روم را به زانو درآورد و پرچم عزت و سربلندی را در دنیا به اهتزاز درآورد این مساجد را رها ساختیم. همچنین دعا کردن، تضرع و نیاز به درگاه رب‌العالمین را فراموش کردیم.

اگر امروزه یوغ ستم استعمارگران بشریت را گرفتار ساخته و ظلم و ستم در جهان بیداد می‌کند، به خاطر این است که مسلمانان، گذشته‌ی پرافتخار خود را به فراموشی سپرده‌اند و از راه خدا و راه رسول خدا دور شده‌اند. بیاییم بار دیگر برای احیای سنت‌های گهربار رسول خدا آستین همت بالا زنیم، دل از تعلقات دنیا برکنیم، با ایمانی راسخ و عزمی آهنین ایمان خود را تقویت کنیم و به هدایتی

دست پیدا کنیم که صحابه رضی الله عنهم اجمعین رسیدند. در شب‌های ماه مبارک رمضان بالاخص ده شب آخر در مساجد به اعتکاف و شب‌زنده‌داری پردازیم؛ شب‌های قدر را احیا کنیم و از فضیلت و برتری این شب‌ها نهایت استفاده را ببریم. دعاها و نیایش‌های بزرگان خود را به یاد آوریم و برای سعادت و عزت آینده‌ی جهان اسلام با تضرع و خشوع و خضوع به درگاه الهی اشک بریزیم. از خداوند بخواهیم تا باری دیگر عزت گذشته را نصیب ما بفرماید و قدرت و وحدتی به مسلمانان دهد تا از طریق آن بر ظالمان و کفار پیروز و چیره گردند و بار دیگر پرچم توحید «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ و محمد رسول الله» را در تمامی جهان به اهتزاز درآورند و عزت از دست رفته خود را بازیابند. در پایان باید بگوییم اعتکاف از سنت‌های پر حکمت رسول الله ﷺ است. گذشته از مسائل عبادی آن، احیاء مساجد، تبادل فکر و تفکر مسلمانان در مسائل دینی و عبادی و جمع شدن در کنار یکدیگر را به همراه دارد. همچنین از جهت فردی باعث دوری انسان برای مدتی از شنیدن و صحبت کردن مسائلی که در آن سودی نیست می‌شود. و این خود نتیجه‌ای بزرگ را در تقویت بنیه‌ی ایمانی فرد مسلمان با خود به همراه دارد. اما مهم‌ترین حکمت اعتکاف تقرب و نزدیکی با رب العالمین است.